

УДК 821.111-3.09”19/20”

ЛІТЕРАТУРНА ТРАДИЦІЯ WEIRD FICTION В АНГЛОМОВНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХХ–ХХІ СТОЛІТТЯ

Дар'я Денісова

Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

У статті зосереджено увагу на англomовній літературній традиції Weird Fiction, важливій для розуміння сучасної фантастичної літератури й культури. Метою дослідження є аналіз Weird Fiction з точки зору жанрової природи та історичних етапів формування традиції. За результатами розвідки, Weird Fiction визначено в контексті фантастичної літератури із зазначенням її відмінностей від інших фантастичних різновидів (фентезі, наукової фантастики, готичного роману, літератури жахів). Розвиток традиції та її поетологічні особливості розглянуто в трьох часових зрізах: ранньому прояві Weird Fiction (Old Weird) у 1880–1940-х роках, трансформації вихідної моделі в 1940–1990-х роках і становленні її сучасного варіанту – New Weird – у 2000-х роках.

Ключові слова: *Weird Fiction, Weird Tales, Old Weird, New Weird, фантастика, сучасна англomовна література.*

На сьогодні у вітчизняному літературознавстві активно розробляються питання фантастичної літератури, її генези, поетологічних особливостей та різновидів, про що свідчить поява Центру з дослідження літератури фентезі при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України під керівництвом Т. М. Рязанцевої та численні роботи з дослідження образної системи фантастичних творів (Д. М. Павкин), їхніх міфопоетичних особливостей (О. В. Тихомирова, В. В. Яремчук), жанрової специфіки (О. І. Стужук, Т. В. Жаданова, О. С. Леоненко, Н. С. Угольнікова), інтермедіальних вимірів (Н. Ф. Овчаренко, Т. Г. Свєрбілова, Т. М. Рязанцева, В. А. Іваненко, О. В. Тихомирова, Є. О. Канчура та інші) тощо. У цьому зв'язку **актуальним** є звернення до питання малодослідженого феномену англomовної літератури – Weird Fiction. Її беззаперечний вплив на розвиток літератури жахів, введення нових кодів у масову культуру ХХ–ХХІ ст., а також поява помітного явища сучасної англomовної фантастичної літератури – New Weird – привертає дедалі більшу увагу науковців до проблеми дослідження Weird Fiction. Переважно розвідки присвячені розгляду сучасного стану Weird Fiction – New Weird (дослідження К. Фрідмана, С. К. Ранкін, Ш. Вінт, Дж. та Е. Вандермеєрів, Ч. М'євіля, Р. Лакхерста, Д. Малкольм-Кларк) або його ранніх проявів – Old Weird (праці Дж. Мекіна, А. К. Камари, С. Т. Джоші, Дж. та Е. Вандермеєрів, Р. Лакхерста). Зазначені роботи зосереджені на питаннях виокремлення ключових характеристик обох напрямів, утім у них відсутня порівняльно-історична перспектива розвитку Weird Fiction.

Метою даної статті є аналіз та систематизація інформації щодо літературного напрямку Weird Fiction (далі WF) в історичній перспективі його становлення і розвитку. Для досягнення мети поставлено кілька **завдань**, а саме: окреслити особливості WF і відмінності даного різновиду фантастичної

літератури від основних піджанрів фантастики (наукової фантастики, фентезі та літератури жахів), простежити витoki цього літературного підвиду й розглянути основні риси першого етапу становлення традиції WF у творах Old Weird, окреслити адаптацію і трансформацію старої моделі, висвітлити особливості сучасного стану WF на прикладі нового напрямку New Weird.

Виклад основного матеріалу. Традиція WF починає формуватися на початку ХХ століття в роботах К. Е. Сміта, В. Г. Годжсона, А. Блеквуда, А. Макена, М. Р. Джеймса, Г. Ф. Лавкрафта, Ф. Ляйбера, Р. Блоха та інших [20]. Їх оповідання становили окрему групу творів, багато з яких (наприклад, роботи К. Е. Сміта, Г. Ф. Лавкрафта, Ф. Ляйбера, Р. Блоха) публікувалися в американському журналі «Weird Tales» (1923), назва якого за асоціацією стала застосовуватися до літератури подібного типу.

Від початку свого виникнення WF стала своєрідним депозитарієм для літератури, яка поєднувала в собі риси наукової фантастики, фентезі та готичної літератури (а пізніше літератури жахів), демонструючи при цьому девіації від основних кліше зазначених жанрів. Виростаючи на підґрунті наукової фантастики та готичного роману, WF становила новий підхід до розробки фантастичних засновків та фантастичних образів [1, 77], досягаючи дезорієнтуючого, невтішного (discomforting) ефекту. Як зазначав Г. Ф. Лавкрафт, WF була бунтом проти часу, простору й матерії, відтворюючи у тексті форми прямо не співвідносні зі званою дійсністю; коли образи, які цю форму творять, виступають як доповнення до реальності, а не суперечать їй [цит. за 12].

Попри використання прийому «унаучення» тексту («scientification») за зразками Е. А. По та Ж. Верна, WF, на відміну від наукової фантастики, спирається на вигаданий письменником псевдонауковий факт, який викривляє закони природи й веде читача до бентежних висновків про світ довкола себе та місце людини в ньому.

Запозичуючи атмосферність готичного роману, закорінену в емоції страху, WF змінює причину емоції. У готичному романі відчуття страху викликає нематеріальна субстанція давнини (привид, дія прокляття) або моторошні герої фольклорних традицій (вампири, перевертні, тролі), у той час як у творах Weird Fiction джерело жаху становить матеріальна субстанція (переважно тілесні трансформації персонажів), а тератологічний складник представляє монстра нового типу, відсутнього у національних фольклорних традиціях [15, 105; 13, xiv].

Твори представників WF становлять найбільшу опозицію фентезі, у яких місцем для розгортання сюжету слугує вторинна реальність, вигаданий світ, а метою є спроба «розрадити» читача [17, 153] поверненням до ідеального стану речей у фіналі твору [5]. Сюжети ранніх творів WF переважно розгортались у знайомій нам реальності, в яку вривалось моторошне надзвичайне й наприкінці твору ставало частиною нашого світу, що мало протилежний ефект завданню «розрадити» читача. Сюжети сучасних творів Weird Fiction часто вибудовуються на ландшафтах вторинної реальності, яка, утім, організована за

відмінними від традиційного фентезі принципами. На противагу чітко окресленим координатам Добра і Зла, притаманним фентезійній літературі, реальність *Weird Fiction* є аксіологічно амбівалентною, що виключає безапеляційне торжество Добра.

Old Weird – витoki традиції (1880–1940 pp.). Термін «weird» був уперше вжитий ірландським письменником Джозефом Шеріданом Ле Фану, відомим завдяки своїм готичним історіям про привидів, однак одна з його збірок 1894 року має назву «*The Watcher and Other Weird Stories*». Популяризація терміна, утім, є заслугою Г. Ф. Лавкрафта, який у своїх критичних есе дав визначення поняттю «weird tales», визначив літературні стимули появи WF у роботах континентальних (Е. Т. А. Гоффмана, Ф. Г. Карла де ла Мотт Фуке, В. Мейнгольда, Т. Готьє, Г. Флобера, Г. де Мопассана та ін.), американських (Е. А. По, П. Е. Мора, Н. Готорна, А. Бірса, Р. У. Чемберса та ін.) та британських (Р. Кіплінга, Л. Гірна, О. Уайлда, М. Ф. Шіла, Б. Стокера, Дж. Б'юкена та ін.) авторів, здійснив каталогізацію перших творів WF та окреслив їх визначальні риси [9]. Зокрема в есе «Надприродний жах у літературі» Г. Ф. Лавкрафт визначав WF як оповідь, що містить у собі більше ніж таємниче вбивство, закривавлені кості і оповиту саваном фігуру, яка брязкотить ланцюгами. Обов'язковою характеристикою такої оповіді, за Лавкрафтом, є специфічна атмосфера задушливого, неосяжного жаху перед зовнішніми, незаними силами й натяк на те, що непорушні закони Природи, які єдині дають нам прихисток від наступу хаосу й демонів бездонного космосу, можуть зазнати тимчасової або довічної поразки [9].

Сюжети ранніх творів WF (*Old Weird*), як правило, фіксували зустріч героя, найчастіше вченого або людини інтелектуального складу, з Незвичайним. Ця зустріч ставала точкою неповернення до нормального життя, а одкровення, які відкривалися герою, наповнювали його онтологічним жахом різного характеру від:

- усвідомлення співіснування поруч із нами сил давніших, непізнаних і зловісних;
- часткового відкриття завіси таємниці походження людини або її природи;
- осягнення ненадійності законів природи, які тільки й захищають нас від наступу хаосу.

Умовою для зустрічі з Незвичайним виступав або випадок, з волі якого герой потрапляв в невідоме місце, або одержимість героя розгадкою незрозумілих натяків на Незвичайне, які він отримував ззовні.

Для WF сюжет і дія не є самоціллю, що в своєму есе «Нотатки про написання WF» відзначав Г. Ф. Лавкрафт: «Атмосфера, а не дія, є головним прагненням WF. Адже, насправді, чим іще може бути незвичайна історія, як не яскравою картиною певного типу людського настрою» [8].

Нехтування сюжетом, фрагментарність і часом непослідовність його викладу в спробі відшукати спосіб відображення людського стану (настрою) зближують WF із творчістю модерністів, завдання яких, за словами В. Вульф, полягає в звільненні від пут сюжету і технічно правдоподібного опису трагедій

і комедій дійсності на користь розкриття таємних глибин і рухів людської душі [21, 106].

WF справляється із завданням відображення людських станів за допомогою особливої атмосфери, яка є однією з центральних характеристик такого роду творів. Описувана атмосфера – це атмосфера жаху, оскільки жах, на думку письменників Old Weird, є найдавнішою і найсильнішою емоцією людства [9]. Цей жах, однак, має інтелектуальний, а не біологічний характер (страх порушення фізичного добробуту [7, 24]), типовий для сучасної літератури жахів. Інтелектуальний характер жаху WF полягає в тому, що це жах перед незнаним [9], жах відкриття неправильності світу (або неправильності нашого уявлення про нього), жах від переживання пограничних станів свідомості, викликаних досягненням неважливості людини перед немислимою могутністю природи або безмежними, незвіданими просторами ворожого Космосу.

Атмосферність досягається насамперед через зоровий контакт із предметом жаху, описаним у деталях (іноді надлишкових, як наприклад, у «барочній» прозі Лавкрафта, яку часто критикують) з метою створення докладної картини в уяві читача. У зображуваному при цьому дуже часто «проглядаються» сліди сюрреалістичної естетики, а сам предмет зображення завжди має гротескні риси. Всепроникна візуальність, таким чином, виступає ще однією визначальною рисою WF.

Об'єднувальною темою творів Old Weird є Незвичайне (the Weird), яке набуває форм прадавніх невідомих істот (наприклад, Стародавні боги Г. Ф. Лавкрафта), гібридних створінь, що мають лячно антропоморфні риси (як молюскоподібні сутності В. Г. Годжсона в романі «Подорож шлюпок з “Глен Карріг”»), або неояснених впливів персоніфікованої природи (як моторошні верби в однойменній новелі А. Блеквуда «Верби»). У творах Old Weird почали вперше з'являтися монстри нетипові для євро-американської тератологічної культури [13, xiv], чії форми мали протоплазмову, комахоподібну, а частіше цефалоподібну будову, яку герой марно намагався згодом стерти з пам'яті (un-see).

Повторюваними мотивами WF часто виступають дивні релігії або культури, незвичайні сні, віталізм [4, 13] і мистецтво. Саме вони слугують вузькою стежкою, якою Незвичайне проникає в безпечну повсякденну дійсність.

Література Old Weird побутувала здебільшого у малій формі, яка дозволяла утримати увагу читача не довше ніж того потребує досягнення задуманого письменником ефекту, що дає нам підставу визначати Old Weird як літературу атмосфери і єдиного ефекту.

У такій формі WF переживала свій розквіт у 1920–1930-х роках, однак смерть Г. Ф. Лавкрафта в 1937 р., одного з головних поборників та ідейних натхненників руху, і початок Другої світової війни призвели до згасання початкового імпульсу руху (Old Weird) і його подальшої трансформації.

Трансформації і модифікації Weird Fiction (1940–1990 pp.). Затишшя серед практиків WF тривало майже півстоліття, проте WF ніколи по-справжньому не зникла, натомість наповнювалася новими компонентами. Переклади подібних

за духом творів Ф. Кафки англійською мовою (а WF – це переважно англофонне явище) показали шляхи альтернативної побудови сюжету. Класичні твори *Old Weird* будувалися за принципом нагнітання атмосфери: розвиваючись від максимально реалістичного зображення до поступового проявлення Незвичайного і нарешті його страхітливої маніфестації у фіналі твору. Кафкіанська побудова сюжету з перших рядків вводила читача в світ Незвичайного, на тлі якого реальний світ здавався абсурдним й іллогічним [2, 134–135]. Цей прийом стали успішно використовувати сучасні послідовники WF, описуючи його як «капітуляцію перед Незвичайним» («surrender to the Weird»). Відповідно до нього Незвичайне стає фактом і даністю створюваного сучасними майстрами WF художнього світу, в який читачеві слід цілком зануриться і сприймати з повною серйозністю, не намагаючись розгледіти в Незвичайному художній виверт або алегорію [6].

Важливим джерелом впливу також стало монументальне творіння британського письменника та ілюстратора Мервіна Піка «Горменгаст» (1946–1959 pp.) [16]. Як і більшість робіт, які так чи інакше взаємодіють із WF, «Горменгаст» важко піддається жанровій класифікації і категоризації. Формальні індикатори готичного роману – нависаючий замок Горменгаст і його задушлива атмосфера – мабуть, єдині елементи, які пов'язують «Горменгаст» із готичною традицією, до якої цю трилогію часто відносять. Місце Надприродного, важливого для готичного роману, у творі М. Піка посідає Дивне/Незвичайне (*weird*): дивні мешканці ізольованого міста-держави Горменгаст, дивні ритуали, які необхідні для підтримки дивних древніх традицій, дивні події, які змінюють цей світ зсередини. Особливою рисою «Горменгасту» є амбівалентність усього, що в ньому представлено, насамперед це – аксіологічна і номінативна амбівалентність романів [14, 13–14], в якій стирається видима межа між добром і злом, що характерно і для сучасних творів WF. У «Горменгасті» вперше з'являється амбівалентний антигерой Стірпайк, образ якого впізнаваний у деяких персонажах *New Weird*. Але, мабуть, найбільш важливим аспектом «Горменгасту» є те, що ця трилогія є вдалою спробою експлікації атмосфери відчуження і відсторонення, характерної для WF, в романній формі.

Подальші відчутні впливи на формування сучасного стану WF відбуваються в 1960–1970-х роках і включають імпліцитну критику суспільства і політичних інститутів, яка проступає в роботах магічних реалістів Латинської Америки (Х. Л. Борхеса, А. Монтерроссо, К. Фуентеса, Г. Гарсія Маркеса, Х. Кортасара) [19], а також експерименти з текстом і образністю в роботах письменників британської «Нової хвилі» [19].

Зокрема, заслуга революціонерів «Нової хвилі» (Дж. Бруннера, М. Дж. Гаррісона, Дж. Балларда, Г. Еллісона, Р. Сілверберга, С. Ділані та ін.) полягала в тому, що вони звернули свій погляд у надра «внутрішнього простору» (*Inner Space*) на протиположне дослідженню «зовнішнього простору» (*Outer Space*), домінуючого в традиційній науковій фантастиці. «Інтроспективний» підхід письменників «Нової хвилі» означав відхилення від

наукової точності, передбачення й оспівування наукового прогресу [11, 110] в бік рефлексії, що зблизило їх із мейнстрімною літературою. Тематичне зрушення спричинило також жанрове змішання (наукової фантастики і фентезі) в межах творів і змішання в них елементів жанрової прози і модерністських тенденцій [19]. Дослідження «внутрішнього простору» передбачало відображення внутрішньої реальності письменника і зовнішньої реальності в їх взаємодії і злитті [3], що зумовило пошук нових способів вираження. Їх втілення вимагало стилістичних експериментів й ускладнення літературної техніки, результатом чого ставала вкрай образна, сюрреалістично наповнена література. Як зазначає Дж. Баллард, іконографами «внутрішнього простору» могли б стати сюрреалісти С. Далі, М. Ернст і Дж. де Кіріко [3]. Цю ж особливість поділяють і не менш важливі для формування New Weird сюрреалістичні роботи Леонори Керрінгтон у їхньому літературному і образотворчому прояві. На відміну від ранніх зразків WF, заточених під передачу загального настрою людства – страху перед невідомим, «Нова хвиля» сфокусувалася на індивідуальному і його взаємодії з існуючою реальністю. У творах «Нової хвилі» зазвучали проблеми ідеологічного і політичного характеру, а також стали розкриватися соціальні проблеми часу на тлі фантастичних пейзажів і незвіданих горизонтів.

За влучним визначенням Дж. Вандермеєра, британська «Нова хвиля» становила свого роду «мозковий центр» New Weird, у той час як його «пульсуючим серцем» став натуралістичний горор 1980–1990-х років, який сповна розкрився в «Книгах крові» Клайва Баркера [18]. На відміну від «невимовних» монстрів Old Weird, монстри К. Баркера мають абсолютно чіткі риси, природа яких детально досліджується в романах письменника, паралельно з темами тілесних трансформацій і мотивів відчуженості [19].

Важливо відзначити, що «Горменгаст» М. Піка, роботи письменників «Нової хвилі» і твори в ключі натуралістичного горору виконані в романній формі, на відміну від переважно малих форм Old Weird, що створило підґрунтя для подальшого розвитку WF – New Weird – не тільки з новими акцентами, але і в новій формі.

New Weird – продовження традиції (1990-2000 рр.). Слідом за сплеском робіт у жанрі горору, ініційованим Клайвом Баркером, в 1990-ті роки починає формуватися новий, відособлений тип літератури, представлений у творах Дж. Томаса, Т. Ліготті, М. Циско, К. Коджі, П. З. Брайт, К. Дж. Бішоп, Дж. Вандермеєра, Ч. М'євіля й інших [18; 19].

Визнання нового руху і його деномінація постали після успішної рецепції роману Ч. М'євіля «Вокзал загублених снів» (2000). Висока критична оцінка твору привернула увагу читачів і видавців до робіт подібного типу, що вимагало реакції зсередини руху. Генератором такого відгуку стало питання, яке М. Джон Гаррісон розмістив на форумі журналу «The 3rd Alternative»: «New Weird: що це; хто його пише; чи існує він взагалі?» Запитання Гаррісона мало історичне значення, оскільки в ньому вперше прозвучала назва руху – «New Weird», яка за ним у подальшому закріпилася. У подальшій дискусії, що

точилася упродовж 4 місяців (від 29 квітня до 23 липня 2003 року) і включала близько 50 письменників, оглядачів і критиків, звучали різні думки [16]. Найбільші побоювання і дебати викликала сама наявність «ярлика», який обмежить творчий потенціал практиків цього типу літератури, створивши правила і протоколи. Безсумнівним і загальноновизнаним був, однак, той факт, що в літературі XXI століття з'явилося нове віяння.

Розглядаючи New Weird як феномен, учасники сходилися на тому, що New Weird виникає як реакція на зростаючу стандартизацію жанрової літератури і домінування героїчного фентезі, автори якого, на думку Ч. Строса, С. Свейнстон і Ч. М'євіля, «лінуються» виходити за рамки встановлених тропів. Письменники New Weird, натомість, так само, як свого часу письменники Old Weird, прагнуть радше інтуїтивно віднайти шлях оповідання своїх історій, аніж раціоналізувати їх у контексті певного жанру [16].

Визначаючи характерні риси напрямку, письменники і критики відзначали такі особливості:

- жанровий еклектизм;
- концентрований і деталізований стиль письма;
- експериментальний бестіарій, у якому представлені нетрадиційні монстри як результат схрещення сучасної культури і стародавніх неєвропейських міфологій, а також продовження традицій шупальцеподібних чудовиськ (tentacular) Old Weird;
- розробка потенціалу вторинної реальності й урбанізація місця дії;
- всепроникна візуальність, що містить у собі гротеск і сюрреалістичні мотиви;
- політично наповнена проблематика творів [16].

Подальші позадискусійні визначення New Weird проливають більше світла на особливості напрямку.

Автори антології «New Weird» Джефф та Енн Вандермеєр визначають його як тип літератури, яка підриває романтизовані ідеї про місце подій, притаманні традиційному фентезі, на користь складних реалістичних моделей світу, використовуючи їх як відправну точку для створення місця подій, у якому поєднуються елементи наукової фантастики й фентезі [18]. Іншими словами, в розумінні Вандермеєрів, це література, яка вбирає в свою композиційну структуру науково-фантастичні, фентезійні й реалістичні мотиви.

Інша дослідниця Даржа Малкольм-Кларк зазначає, що New Weird є типом літератури, що має тенденцію до розмивання жанрових кордонів між фентезі, науковою фантастикою та літературою жахів, видозмінюючи традиційні кліше фантастичного у такий спосіб, щоб замість втіхи, викликати відчуття стривоженості. [10, 234]. Схожу характеристику дає і Чайна М'євіль зазначаючи, що література New Weird перебуває на перетині наукової фантастики, фентезі та літератури жахів і має відбиток сюрреалістичної естетики [6].

Шерріл Вінт у вступі до спеціального випуску журналу «Extrapolation», присвяченого творчості Чайни М'євіля, визначає New Weird як вид

фантастичної літератури, який виходить за рамки стертих тем і тропів типових для жанрової фентезі, а натомість оживляє фантастику поєднанням наукової фантастики, сюрреалізму, фентезі, магічного реалізму й лавкрафт'янського жаху [20, 197].

Розмаїття визначень фокусує увагу на одній відмінній рисі New Weird – жанровій гібридності, яка покликана оновити фантастичний жанр літератури зсередини, викривляючи стерті тропи її найтипівіших різновидів. Разом із тим, зазначене оновлення здійснюється в естетичній парадигмі Weird Fiction, яка відзначається атмосферністю й сюрреалістичною візуальністю, що дозволяє очуднити змальовувану реальність. Очуднення, окрім суто естетичного призначення, відкриває також можливості альтернативної інтерпретації представлених у творі проблем, що є важливим, зважаючи на соціально-політичну ангажованість романів New Weird.

Таке розуміння особливостей напрямку дає нам змогу визначити New Weird як еkleктичний тип літератури, який об'єднує в собі особливості наукової фантастики, фентезі, магічного реалізму, сюрреалізму і горору, виконаний у візуально насиченій манері, метою якого є досягнення ефекту очуднення, необхідного для сприйняття й інтерпретації дивної реальності, відображеної у творах New Weird.

Таким чином, можна стверджувати, що на сьогодні New Weird є одним із найбільш цікавих інноваційних феноменів сучасного літературного процесу, який спирається на низку неканонічних експериментів у літературних вимірах англomовної літератури.

Підводячи підсумки представленого огляду літературної традиції WF в англomовній літературі можна зробити **висновок** про її багатогранність, мінливість і супротив жанровій стандартизації. З моменту свого утвердження в 1920-х роках WF вже становила загадку фантастичної літератури, не вписуючись у повній мірі в канони сформованих на той момент готичного роману, наукової фантастики й фентезі, однак запозичуючи певні риси кожного підвиду. Відмінною рисою ранніх творів WF, названих нами в цій статті Old Weird, було прагнення відобразити стан онтологічного жаху людини перед непізнаними силами природи і Космосу, які можуть зруйнувати звичну реальність. Ця мета досягалася за допомогою особливої атмосферності творів, вибудованої за принципом єдиного ефекту й експлікованої в малих літературних формах. Характерними особливостями творів Old Weird було нехтування сюжетом, фрагментарність і часом непослідовність його викладу, високий ступінь деталізації і візуалізації маніфестацій Незвичайного, а також наявність цефалоподібних чудовиськ, яких не існувало в англо-американській міфологічній традиції, але які стали символом незвичайного і жахливого в сучасній культурі.

1940-ві роки ознаменували оновлення і трансформацію традиції WF, готуючи підґрунтя для наступника Old Weird – New Weird – у XXI столітті. Переклади творів Франца Кафки англійською показали новий спосіб сюжетної побудови, який практики New Weird перетворили на основоположний принцип

своїх творів – «капітуляцію перед Незвичайним». Роботи Мервіна Піка в 1950-х роках відкрили перспективи дослідження розмитої межі добра і зла і атмосферних можливостей великих літературних форм. Творчість письменників «Нової хвилі» 1960-х років продемонструвала потенціал використання в творах сюрреалістичної естетики й уваги до соціально-політичних аспектів життя суспільства, замінюючи онтологічний жах Old Weird на соціальний. Поява натуралістичного горору 1980–1990-х років, привнесла в New Weird тілесність, питання якої замовчувалося в ранніх творах WF.

У своєму сучасному втіленні – New Weird – WF становить еклектичний тип літератури, який поєднує особливості наукової фантастики, фентезі, магічного реалізму, сюрреалізму і горору, виконаного у візуально насиченій манері, метою якого є досягнення ефекту очуднення, необхідного для сприйняття дивної реальності, відображеної в соціально- і політично ангажованих творах New Weird.

Отже, літературна традиція WF є цікавою сторінкою історії англomовної і світової літератури, яка потребує подальшого наукового дослідження, зокрема в аспекті її жанрових експериментів та інтермедіальних взаємодій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковтун Е.Н. Художественный вымысел в литературе XX века / Е. Н. Ковтун. – М.: Высшая школа, 2008. – 408 с.
2. Тодоров Ц. Введение в фантастическую литературу / Ц. Тодоров. – М: Дом интеллектуальной книги, 1999. – 144 с.
3. Ballard J. Time, Memory and Inner Space [Electronic resource] / J. Ballard // The Woman Journalist Magazine. – 1963. – Mode of access: http://www.jgballard.ca/non_fiction/jgb_time_memory_innerspace.html.
4. Camara A. Ch. Dark Matter: British Weird Fiction and the Substance of Horror, 1880-1927 : дис. канд. філ. наук : English 0345UCL / Camara A. Ch. – Los Angeles, 2013. – 226 p.
5. Clute J. Fantastika in the World Strom [Electronic resource] / J. Clute – Mode of access: <http://www.johnclute.co.uk/world/?p=15>.
6. Gordon J. Reveling in Genre: An Interview with China Miéville [Electronic resource] // Science Fiction Studies. – 2003. – № 30. – Mode of access: <http://www.depauw.edu/sfs/interviews/mievilleinterview.htm>.
7. Joshi S. T. Unutterable Horror. A History of Supernatural Fiction, Volume 1 / S. T. Joshi. – New York: Hippocampus Press, 2014. – 365 p.
8. Lovecraft H.P. Notes on Writing Weird Fiction [Electronic resource] / H.P. Lovecraft – Mode of access: <http://www.hplovecraft.com/writings/texts/essays/nwwf.aspx>.
9. Lovecraft H.P. Supernatural Horror in Literature [Electronic resource] / H.P. Lovecraft – Mode of access: <http://www.hplovecraft.com/writings/texts/essays/shil.aspx>.
10. Malcolm-Clark D. New Weird [Electronic resource] / D. Malcolm-Clark // Women in Science Fiction and Fantasy, Volume 2, ed.by R.A. Reid. – 2009. – Mode of access: <https://archive.org/stream/WomenInScienceFictionAndFantasy/WomenInScienceFictionAndFantasy2009#page/n3/mode/2up>.
11. Merrick H. Fiction, 1964-1979 / H. Merrick // The Routledge Companion to Science Fiction, ed. by M. Bould, A.M. Butler, A. Roberts and Sh. Vint / H. Merrick. – London; N. Y.: Routledge, 2009. – P. 102–111.

12. Michalkov S.A. A Literary History of Weird Fiction: An Interview with S. T. Joshi [Electronic resource] / S.A. Michalkov. – 2009. – Mode of access: <https://formerpeople.wordpress.com/2013/10/30/a-literary-history-of-weird-fiction-an-interview-with-s-t-joshi/>
13. Miéville Ch. Introduction / Ch. Miéville // At the Mountains of Madness by H.P. Lovecraft / Ch. Miéville. – New York: Modern Library, 2005. – P. xi–xxv.
14. Miéville Ch. Introduction / Ch. Miéville // The Illustrated GORMENGHAST Trilogy by M. Peake / Ch. Miéville. – London: Vintage Books, 2011. – P. x–xv.
15. Miéville Ch. M.R. James and the Quantum Vampire: Weird; Hauntological: Versus, and/or and and/or or? / Ch. Miéville // Collapse. – 2008. – №4. – P. 105–128.
16. The New Weird Archives [Electronic resource] – Mode of access: http://www.kathryncramer.com/kathryn_cramer/2007/07/the-new-weird-a.html.
17. Tolkien J. R. On Fairy-Stories / J. R.R. Tolkien // The Monsters and the Critics and Other Essays, ed. by Ch. Tolkien / J. R.R. Tolkien. – London: George Allen and Unwin, 1983. – P. 109–161.
18. VanderMeer J. The New Weird Anthology – Notes and Introduction [Electronic resource] / J. VanderMeer, A. VanderMeer. – 2009. – Mode of access: <http://www.jeffvandermeer.com/2009/06/28/the-new-weird-anthology-notes-and-introduction/>
19. VanderMeer J. The Weird: A Compendium of Strange and Dark Stories – Introduction [Electronic resource] / J. VanderMeer, A. VanderMeer. – 2012. – Mode of access: <http://weirdfictionreview.com/2012/05/the-weird-an-introduction/>
20. Vint S. Introduction: Special Issue on China Miéville / Sh. Vint. // Extrapolation. – 2009. – Vol. 50, № 2. – P. 197–199.
21. Woolf V. Modern Fiction / V. Woolf // The Essays of Virginia Woolf. Volume 4: 1925 to 1928, ed. by A. McNeil / V. Woolf. – London: The Hogarth Press, 1984. – P. 157–165.

ЛИТЕРАТУРНАЯ ТРАДИЦИЯ WEIRD FICTION В АНГЛОЯЗЫЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ XX–XXI ВЕКА

Дарья Денисова

*Статья посвящена малоизученному вопросу англоязычной литературной традиции *Weird Fiction*, важной для понимания современной фантастической литературы и культуры. Целью исследования является анализ *Weird Fiction* с точки зрения жанровой природы и исторических этапов формирования традиции. По результатам исследования, *Weird Fiction* определяется в контексте фантастической литературы, с указанием ее отличий от других фантастических разновидностей (фэнтези, научной фантастики, готического романа и литературы ужасов). Развитие традиции и ее поэтологические особенности рассматриваются в трех временных срезах: раннем проявлении *Weird Fiction* (*Old Weird*) в 1880–1940-х гг.; трансформации исходной модели в 1940–1990-х гг. и становлении ее современного варианта – *New Weird* – в 2000-х гг.*

Ключевые слова: *Weird Fiction*, *Weird Tales*, *Old Weird*, *New Weird*, фантастика, современная англоязычная литература.

THE TRADITION OF WEIRD FICTION IN ANGLOPHONE 20TH- AND 21ST- CENTURY LITERATURE

Daria Denisova

*The article addresses the evolution and transformation of *Weird Fiction* in Anglophone 20th- and 21st- century literature. The first part is devoted to the question of genre, placing *Weird Fiction* within the fantastic genre and discussing its defining characteristics in contrast to those of fantasy, science-fiction and the Gothic novel. The second part reviews the three major stages in the development of *Weird Fiction*: its establishment in the *Old Weird* tradition of the 1880–1940s; the transformation of the *Old Weird* model in the 1940–1990s and the making of the *New Weird**

movement in the 1990-2000s. The Old Weird is viewed in the paper as a type of atmospheric literature aimed at achieving a single effect of ontological horror and unease on the reader through a short story mode. It is argued that the hallmarks of the Old Weird are visionary sensibility and attention to detail, despite general disregard for the plot, and novel, primarily tentacular, teratology. The transformation of the Old Weird cannon is attributed to the influence of F. Kafka, M. Peake, the New Wave writers and naturalistic horror in the 1940–1990s. Its focal aspects are seen to include a new approach to plot-building (later exemplified in “the surrender to the Weird” principle), a shift from writing short stories to novels, exploration of surreal visionary sensibility and introduction of social and political agenda of the real world into the fictional worlds. The current state of Weird Fiction – the New Weird – is defined as an eclectic type of literature which utilizes and subverts the tropes of science-fiction, fantasy, magical realism, surrealism and horror to achieve the estrangement effect necessary to interpret the real world inferences in the weird reality of the New Weird fiction.

Key words: *Weird Fiction, Old Weird, New Weird, contemporary Anglophone literature.*

*Стаття надійшла до редакції 02.11.2016
Прийнято до публікації 23.12.2016*